

Marcel Koprol

PREZRTA RAZLIČNOST EVROPSKE POLPRETEKLOSTI OVIRA POLITIČNI DIALOG MED ZAHODNIMI IN SREDNJEVZHODNIMI EVROPSKIMI ČLANICAMI EU

Ko se realnost sooči s polpreteklimi nasprotji...

Eno izmed septembrskih glasovanj poslancev iz srednjevzhodnih evropskih političnih strank v Evropskem parlamentu (EP) je povzročilo med njihovimi poslanskimi kolegi iz strank zahodnih držav članic EU veliko začudenja in negodovanja. Poslanci zahodnoevropskih strank preprosto niso mogle razumeti, zakaj je tolikšno število njihovih kolegov iz srednjevzhodnih držav glasovalo proti kaznovanju madžarske vlade, kateri je EK očitala kršenje vladavine prava in človekovih pravic na Madžarskem. Politiki na evropskem Zahodu enostavno niso mogli verjeti, da je kaj takega sploh mogoče, saj se Orban razglša za odkritega nasprotnika zahodnoevropskih demokratičnih liberalnih idej in z njimi povezanih postulatov evropskega pravnega reda, ki je zgodovinski temelj delovanja EU. Tudi dovolj resen proti argument poslancev, ki so glasovali proti kaznovanju madžarske vlade, "da predložene sankcije proti madžarski vladi preveč posegajo v madžarsko suverenost in so zato prej škodljive, kot koristne", je bil (in še vedno je) za zahodne politike držav članic EU tako presenetljiv, da je bil zanje skoraj šokanten.

V današnji bruseljski Evropi, ki jo že tradicionalno ne odlikuje preveč pronicljivo razmišljanje, še vedno prevladuje zelo poenostavljeno prepričanje, da je sedanji spor med njenim zahodnim in srednjevzhodnim (v času Hladne vojne je bil to večinoma sovjetski) evropskim delom posledica

velike migracijske krize, ki je leta 2015 zadela države članice EU. Tej krizi je sledila slabo pojasnjena in na majavih pravnih podlagah utemeljena vsiljena zahteva EK, da se breme migrantov, ki so prešli evropske meje in si poiskali zatočišče v državah zahodnega evropskega dela, po neusklajenem in umetno oblikovanem ključu porazdeli po vseh državah članicah EU, kjer naj bi se ti integrirali v njihove lokalne skupnosti. Odklonilno stališče srednjevzhodnih evropskih držav članic EU do te zahteve EK je bilo za zahodni del naše integracije pravi šok, ki ga še vedno niso pripravljene razumeti.¹ Očitki o "nehvaležni srednjevzhodni Evropi" so nenadoma postali del zahodnoevropskega besednjaka. Toda, je njihov odziv upravičen? So res samo migracije in omenjena zahteva EK povzročili, da so se med državami članicami zahodnega in srednjevzhodnega dela EU kot strela z jasnega pojavile tako ostre razlike?

Prepričani smo, da je problem sedanjih razhajanj med državami članicami EU veliko bolj kompleksen in je prisoten vse od dne, ko se je leta 2004 zgodila velika širitev EU. Zato ga tudi ni mogoče pojasniti z enostavno ekstrapolacijo strateških pogledov vseh držav članic EU, ki sestavljajo našo integracijo, saj gre za države z različnimi polpreteklimi zgodovinskimi izkušnjami. V današnjem diskurzu bomo zato poskusili problematiko skrhanih medsebojnih odnosov v naši integraciji preveriti in jo pojasniti v perspektivi različne evropske polpreteklosti, ker menimo, da bomo samo na ta način lahko vsaj približno razumeli njeno bistvo. Prepričani smo, da so vzroki zanjo veliko starejši, globlji in bolj kompleksni, kot si mislijo (če si sploh kaj mislijo) v bruseljskih sobanah, saj so njihove korenine začele nastajati že v naši polpreteklosti, ko sta oba dela Evrope krenila po različnih družbenopolitičnih razvojnih poteh; brez razumevanja nekaterih zgodovinskih dejstev jo je zato nemogoče razumeti.

---

¹ Za opisovanje zavračanja zahtev EK so se uporabljale slabšalne besede, kot npr.: nehvaležnost, sebičnost brezčutnost (op. avtorja).

Različnost evropske polpretekle zgodovine ustvarja nesporazume med zahodnimi in srednjevhodnimi državami EU.

Neizpodbitno dejstvo je, da države članice EU nimamo skupne polpretekle zgodovine, kot to zatrjujejo številni evropski politiki, saj bi namreč zato, da bi ta trditev držala, potrebovali še kaj drugega, kot samo več desetletno sobivanje na našem nekdanjem razdeljenem kontinentu². Pri iskanju korektnih odgovorov je zato potrebno izhajati iz različnih poveljnih usod, ki sta doleteli oba evropska dela in ju postavili v različna politična zgodovinska okolja, prežeta s povsem diametralnimi ideološko političnimi in družbeno razvojnimi konotacijami. Posledično so se v zavesti obeh evropskih delov izoblikovali različni ter globoko zakoreninjeni miselni vzorci in pogledi na vprašanje: kakšna domovina naj bi skupna Evropa bila, da bi zadostila našim pričakovanjem? Z drugimi besedami povedano pomeni, da si zahodni in srednjevhodni del EU, kljub združitvi v letu 2004, sploh ne delita iste politične psihologije.

Za lažje razumevanje v diskurzu postavljene paradigme o notranjih evropskih antagonizmi moramo zato poseči desetletja daleč v evropsko preteklost, v poveljne čase, ko je nastajala naša integracija. Vidimo, da je začela nastajati na evropskem Zahodu zelo kmalu po koncu najhujše vojne naše civilizacije, 2. svetovne vojne, ki je Evropi zapustila strahotne posledice. Takratno poveljno politično vodstvo Francije in Nemčije, stoletnih zapriseženih sovražnic, ki sta bili v evropski zgodovini vedno v samem središču – vendar na nasprotnih straneh - vseh evropskih

---

² Zato je govorjenje "o skupni zgodovini evropskih držav" prazna in plehka marnja evropskih politikov (op. avtorja).

spopadov, sta spoznali, da lahko samo njuno tesno medsebojno sodelovanje prepreči nove in še hujše vojne na evropskih tleh. Iz tega spoznanja je zrasla ideja o skupnosti 6 držav³, ki so se odločile, da bodo evropsko razdvojenost reševale s pomočjo skupnega evropskega projekta, ki bo utemeljen z dogovorom o ustvarjanju več demokracije in medsebojnega sodelovanja ter z zmanjševanjem pomena meddržavnih meja v Evropi.

Vsaka politična odločitev je vedno posledica dogajanja v mednarodnem prostoru, saj fizikalni zakon "akcije in reakcije" velja tudi v mednarodnih odnosih, kjer sprejemanje političnih odločitev predstavlja neposreden odziv na spreminjanje njihovih geopolitičnih podlag. Zato ne preseneča, da so hitro odločitev za ta evropski projekt pospešili čedalje močnejši sovjetski pritiski na evropske države, saj je bila njena meja z evropskim Zahodom postavljena na zunanje meje njenega takratnega interesnega področja. Zahodna Evropa se je na skupni meji nenadoma soočila z realno grožnjo, da lahko v vojni poraženi totalitaristični ideologiji⁴ zamenja nova oblika totalitarizma, imenovana sovjetski komunizem. Zato so zahodnoevropske države menile, da lahko samo združena, na liberalni demokraciji temelječa Evropa, uspešno prepreči sovjetsko grožnjo in obvaruje svobodno Evropo. Tako sploh ne gre za naključje, da je do podpisa Rimske pogodbe⁵, ki je postavila temelje današnji EU, prišlo tako kmalu po sovjetski invaziji na Madžarsko, ki se je zgodila leta 1956. Zahodnoevropske države so se dobro zavedale nevarnosti, ki jo je demokratični Evropi predstavljala agresivna politika Sovjetske zveze (SZ).

Srednjevzhodne evropske države, zdajšnje članice EU, v svoji povojni zgodovini niso doživele podobne pozitivne zgodovinske usode; rane, ki jih je pustila 2. svetovna vojna se niso niti začele

³ Belgije, Francije, Nemčije, Italije, Luksemburga in Nizozemske (op. avtorja).

⁴ Fašizem in nacizem (op. avtorja).

⁵ Podpisana 25. marca 1957 v Rimu (op. avtorja).

celiti, ko jih je doletela nova travma: postale so vazalne države mogočne komunistične SZ in poslušne članice njenega Varšavskega pakta. Po invaziji na Madžarsko je leta 1961 zrasel Berlinski zid, ki je simboliziral grozeče sporočilo iz Moskve, "da iz te skupnosti ni izhoda". Novo dopolnjeno sporočilo jim je SZ leta 1968 poslala z invazijo na Češkoslovaško, ki se je glasilo: "nobena država članica Varšavske zveze se o svoji prihodnosti ne more odločati samostojno". Šele po padcu Berlinskega zidu leta 1989 so te države dobile možnost, da se izvijejo iz ruskega oklepa in se obvarujejo pred morebitnimi novimi ruskimi invazijami tako, da kar se da hitro gredo po poti tesnega povezovanja z zahodnoevropskimi državami v EU in v zvezo Nato.

Morda se bo kdo zdaj celo začudeno vprašal, čemu je bil potreben gornji kratek pogled v evropsko polpreteklo zgodovino. Toda brez njega ne bi mogli razumeli bistvene razlike med pričakovanji zahodnoevropskih in srednjeevropskih držav, ko so te v različnih obdobjih vstopale v našo integracijo. Medtem, ko je EU za zahodne države članice pomenila zaščito pred nedemokratskimi ideologijami enoumja in morebitnimi novimi medsebojnimi vojnami, je za srednjezhodne evropske države članice EU pomenila predvsem garancijo, da ponovne ruske okupacije ne bodo nikoli več doživeli. Historična identifikacija različnega razumevanja prvinske strateške odločitve, ki je zahodne in srednjezhodne države vodila ob vstopanju v našo integracijo, je po našem prepričanju pomembna zato, da lahko kasneje lažje razumemo od kod izvirajo politična razhajanja, s katerimi so se države članice EU srečevale v kasnejših obdobjih in katera so svoj vrh doživela v zadnjih nekaj letih.

Zaradi nerazumevanja in popolne nepripravljenosti zahodnih držav članic EU za upoštevanje in sprejemanje teh zgodovinskih razlik, so nove države članice v njihovi sedANJI percepciji povsem po krivici tudi stigmatizirane s tako imenovanim trojnim NE: (1) da so proti skupnemu urejanju migracijskih tokov, (2) da so proti kopičenju moči bruseljske politične elite in (3) da so se (z vidika

srednjevhodnih potrošnikov povsem upravičeno) uprle zanje ponižujoči potrošniški politiki⁶ prodaje manj kvalitetnih izdelkov na njihovih trgih, ki so si jo privoščile nekatere velike trgovske verige "iz starejših članic EU". Vse to pa medsebojna razmerja v EU še močneje in dodatno zapleta.

Prezrta različnost polpreteklih izkušenj z migracijami.

Manjkajoča delčka slike o vzrokih sedanjega razhajanja med zahodnimi in srednjeevropskimi državami pa dobimo, najprej, ob upoštevanju drugega dejstva različne evropske povojne realnosti. Zadnji svetovni vojaški spopad je povzročil, da se je delovno sposobna moška evropska populacija, ki je bila nujno potrebna za čim hitrejšo obnovo porušene Evrope, precej zmanjšala. Zato začnejo zahodnoevropske države⁷ po letu 1950 spodbujati množično prihajanje delavcev iz Alžirije, Maroka, Tunizije in Turčije, saj jih potrebujejo pri obnovitvenih delih in pri delih, ki so se jih Evropejci že takrat čedalje bolj izogibali. Kmalu so se jim pridružili še številni delavci iz Italije, medtem ko španski delavci, zaradi zaprtosti Francove fašistične Španije⁸, do njegove smrti še niso množično odhajali na delo v zahodnoevropske države. Prav ta prva leta migracij, ki so zaradi potrebe po delovni sili potekala dokaj urejeno in brez velikanskih pretresov, so povzročila, da so se v teh državah navadili na tujo ne evropsko delovno silo in so bili z njo pripravljeni živeti tudi v svojih okoljih.

Diametralno nasproten proces pa je istočasno potekal v sedanjih srednjevhodnih evropskih državah članicah EU, kjer so vladajoči vazalski režimi pod budnim nadzorom SZ zaprli meje in povsem preprečili prihajanje ali odhajanje iz države. Zato se v teh državah prebivalstvo ni nikoli

⁶ Preveč spominja na nekdanjo kolonialno miselnost nekaterih evropskih držav članic (op. avtorja).

⁷ Večina med njimi je imela izkušnje iz svoje kolonialne preteklosti in sedanjosti (op. avtorja).

⁸ General Francisco Franco, rojen 4.12.1892, umrl 20.11.1975 (op. avtorja).

soočilo s problemom migracij, saj si tam tujec ni mogel (pa tudi želel si ni) poiskati dela. Takratni problem teh držav je bila latentna želja po emigraciji, saj so ljudje na vsako silo hoteli zapustiti državo in njen komunistični družbeni red. Na to bistveno psihološko razliko v vedenjskih vzorcih evropskih državljanov, ki so prebivali na različni strani ideološke črte ločnice, smo v naši integraciji povsem pozabili, čeprav je odločilna za razumevanje kasnejšega ravnanja in odzivanja srednjezhodnih držav članic v okvirih EU.

V "utečenem delovanju EU" pa najdemo drugi manjkajoči delček, ki kvari medsebojne odnose v naši integraciji. Za srednjezhodne evropske države predstavlja namreč veliko težavo tudi tradicionalno sodelovanje Francije in Nemčije pri usmerjanju delovanja EU, ker v njihovi podzavesti prebujajo prizore ne tako oddaljenega odločanja iz soban sovjetskega Kremlja. Čeprav sodelovanje Francije in Nemčije ni na noben način primerljivo z njihovimi polpreteklimi izkušnjami, ker poteka v okvirih tradicionalnih demokratičnih evropskih načel in vrednot, je zanje vseeno zelo moteče. Nikakor namreč ne morejo sprejeti dejstva, da je nekaj, kar je nastalo leta 1950, ostalo nespremenjeno gibalno EU - torej nekakšen njen *spiritus agens* – vse do današnjih dni. Nasprotno pa je to dejstvo za zahodne države samoumevno, razumljivo in sprejemljivo, saj sta po njihovem prepričanju državi, ki sta bili v preteklosti udeleženi v nešteti vojaških spopadih in vojnah (seveda na nasprotnih straneh), najbolj odgovorni za usklajeno delovanje EU⁹.

Ta, po razumevanju srednjezhodnih evropskih držav demokratični manko, se je znova pokazal ob pogajanjih z Vel. Britanijo o njenem odhodu iz EU, kjer so srednjezhodne države članice pričakovale, da bodo njihova mnenja upoštevana. Toda to se ni zgodilo in njihovo nezadovoljstvo se je spet okrepilo in z jezo so opazovale, kako sta Francija in Nemčija, podprti s "starim evropskim

---

⁹ Zato je že od nekdaj veljalo (in tako velja tudi zdaj): kar se ti državi dogovorita, postane del evropske politike, česar ne sprejemata, pa v EU ne bo nikoli zaživel (op. avtorja)

jedrom¹⁰", vlekli vse niti in nista novim državam članicam prepustili niti kančka možnosti, da prodrejo s svojimi zamislimi v predloženi dogovor o Brexitu. Podobno velja tudi pri razpravi o skupni evropski prihodnosti, kjer "stara Evropa" spet sama zase razmišlja o prihodnosti celotne integracije in ni pripravljena sprejemati morebitnih predlogov, ki prihajajo iz srednjevhodnih evropskih držav.

Razumljivo je, da ob neupoštevanju različne polpretekle zgodovine in ob pomanjkanju notranjega dialoga, ki mu botruje "utečeno delovanje EU", tudi korektnega medsebojnega razumevanja med dvema deloma EU ne more biti. Čedalje bolj očitno postaja, zakaj v srednjevhodnih evropskih državah nekdanjega evropskega Vzhoda s takim nezaupanjem opazujejo dogajanje v EU, ki se po njihovem mnenju spreminja v preveč formalen in pretirano liberalno demokratičen projekt, ki ne upošteva njihove specifik, še manj pa sprejema njihove pomisleke in predloge; to pa občutijo kot poseganje v njihovo suverenost. Zato v teh državah tudi ne morejo z odprtimi rokami sprejemati način, kako Zahodna Evropa tako imenovani "skupni evropski projekt" brani in ga vsiljivo ponuja preostalim državam članicam¹¹. Od tod tudi izhaja rastoče nezaupanje in nezadovoljstvo v srednjevhodnih državah, ki se na koncu manifestirata tudi z nepričakovanim glasovanjem v evropskih institucijah.

Kaj storiti, da bo EU postala skupnost enakopravnih držav članic?

Da pa današnji diskurz le ne bi izzvenel kot enostranska kritika zahodnoevropskih članic EU, je treba zapisati tudi opozorilo srednjevhodnim državam EU, da noben medsebojni odnos ni

---

¹⁰ Države Beneluxa in Italijo (op. avtorja).

¹¹ Morda sami poskusi zahodnih držav, če bi bili sestavni del permanentnega dialoga znotraj EU, niti ne bi bili tako moteči, če jih ne bi spremljali skrb zbujajoči pritiski, s katerimi skušajo ta projekt vsiliti njihovim okoljem (op. avtorja).

enosmerna ulica. Srednjevzhodne države morajo razumeti, da je skoraj 30 let po padcu Berlinskega zidu skrajni čas, da se izvijajo iz lastnih tradicionalno zaprtih obrambnih spon iz časov sovjetske vladavine, ki so v novem okolju povsem neproduktivne in jih samodejno postavljajo na obrobje evropskega političnega prostora. Skrajni čas je, da samostojne odločno stopijo na evropsko politično prizorišče ter se začnejo tesneje povezovati s preostalimi državami na evropskem zahodu, pri čemer se morajo vsaj štiri med njimi odkrito povprašati, ali je Višegrajska skupina, ki je bila v nekem obdobju pogajanj za pridružitvev EU za njihov pogajalski potencial sicer koristna, zdaj še vedno produktivna podlaga za njihovo sodobno delovanje znotraj EU in njenih institucij.¹² Prepričani smo, da je uspešnost procesa grajenja bodoče enotnosti EU in s tem tudi njenega obstoja v enaki meri odvisna od srednjevzhodnih držav in njihove prodornosti, poguma, zavračanja lastnih preteklih predsodkov in vedenjskih vzorcev ter sposobnosti individualnega povezovanja z različnimi državami članicami v naši integraciji, ki imajo podobne interese.

Zato je tako pomembno, da srednjevzhodne evropske države čim prej storijo korak več in ostalim državam članicam odločno dopovejo, da je sodobne mednarodno politične prizorišče preveč kompleksno, da nevarnosti prežijo iz različnih strani globalnega političnega okolja in bo zato za utečeno in uspešno delo EU potrebno veliko več, kot samo dogovor teh dveh držav. Zmotno je namreč misliti, da bo v sedmem desetletju obstoja EU lahko zgolj francosko-nemška naveza še kar nadaljevala funkcijo združevalca in usmerjevalca naše integracije, ostale članice pa bodo vse to samo nemo opazovale in njunim končnim odločitvam le prikimavale. Tako imenovana "stara Evropa" mora razumeti, da je treba prisluhniti vsem in vsaki državi posebej, pretehtati bojzani in preseči nezaupanje, ki zdaj vladata tudi med državami članicami EU in še posebej med državami

---

¹² Sodobni razvoj odnosov znotraj evropskega političnega prizorišča zahteva pogostejše in bolj razvejano povezovanje med različnimi državami članicami, kar pa Višegrajska skupina, zaradi svoje zaprtosti, dejansko preprečuje in države sili v izolacijo (op. avtorja).

zahodne in srednjevzhodne Evrope. Samo tako bodo lahko bile evropske sodobne ideje liberalne parlamentarne demokracije v celoti razumljene in končno prevzete v vseh evropskih okoljih.

V današnji in prihodnji skupni Evropi potrebujemo enotnost in odločanje mora potekati brez prisile, če tega ne bomo razumeli vsi, se bo letošnje septembrsko glasovanje ponavljalo tudi v prihodnje. Države članice naše integracije morajo čim prej dokončati notranji dialog o kvaliteti medsebojnih odnosov, kajti predolgo se med srednjevzhodnimi državami zadržuje občutek o njihovi drugo razrednosti, ki so ga začutile takoj po vstopu v EU. Evropski Zahod mora končno razumeti, da so zaradi tragičnih polpreteklih izkušenj srednjevzhodne evropske države zelo občutljive na tone v medsebojnem dialogu z državami "starega evropskega jedra", saj jim je bilo ukazovanja in svojevoljnega uveljavljanja enostranskih pogledov v časih pod okupacijo SZ dovolj.

Srednjevzhodne države tudi menijo, da se je v zadnjih štirinajstih letih v naši integraciji zgodilo veliko: finančna kriza, migracijska kriza, v ZDA so dobili Evropi nenaklonjenega predsednika, pa tudi ruska politika do EU postaja čedalje bolj agresivna. Zato skušajo zahodnim državam članicam dopovedati, da je že skrajni čas, da končno sprejmejo dejstvo, da so tudi one že prestale "uvajalno dobo" članstva v EU: in zato za sprejemanje skupnih odločitev ne potrebujejo njihovega pritiska, ki se še vedno izvaja "pod plaščem prikrite demokratske prisile". Povsem upravičeno namreč pričakujejo, da bodo njihove ideje in zamisli deležne enakovredne pozornosti in bodo v čedalje večji meri tudi upoštevane. Za enkrat, žal, se to še ne dogaja in tudi zato se srednjevzhodne države članice še vedno počutijo tako, kot da je bila njihova vključitev v EU enostranski prevzem s strani zahodnih držav članic, s katerim so izgubile suverenost in so jim bile s tistim dnem odvzete vse možnosti za enakopravno sodelovanje in odločanje.

Za konec pa velja dodati, da je septembrsko odklonilno glasovanje v EP vseeno prineslo nekaj pozitivnega. Kaže, da je vsebovalo dovolj močno dramilo, ki je streznilo politike v zahodnemu delu naše integracije, da so, čeprav z rahlim časovnim zamikom, le začutili, da se je treba končno v EU začeti pogovarjati in odpravljati latentne antagonizme. To se da razumeti iz izjave, ki jo je letošnjega oktobra med svojim obiskom na Slovaškem podal francoski predsednik Macron: "Starejše članice EU smo pripravljene prisluhniti, povejte, kako si predstavljate evropsko prihodnost, uporabite vsako priložnost za odprt evropski dialog o naši skupni prihodnosti, ki je na voljo", saj kaže, da se tudi zahodni del EU končno zaveda svojih preteklih pomanjkljivosti, napak in zamujenih priložnosti ter srednjevhodnim državam članicam ponuja roko za skupno pot v novo, boljšo in enakopravnejšo evropsko prihodnost, ki bo zadostila pričakovanjem vseh držav članic in vsake države članice posebej.